

Asia: VN/14164/2024

Asemanhaltijan tehtävien järjestäminen Suomessa

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Haluatteko esittää yleisiä huomioita arviomuistiolounnoksesta?

Eläkeliitto on valtakunnallinen, Suomen suurin ja puoluepoliittisesti sitoutumaton eläkeläisjärjestö (yli 115000 henkilöjäsentä, 200 piiriä ja 390 paikallisyhdistystä). Vuonna 1970 perustetun liiton tarkoituksena on eläkeläisten ja muiden eläketurvaa tarvitsevien henkisten ja aineellisten etujen ja oikeuksien valvominen sekä heidän sosiaalisen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa edistäminen.

Kiitämme lämpimästi mahdollisuudesta antaa lausunto ja toteamme seuraavaa:

Asemanhaltijan tehtävien keskitetty järjestäminen ja vastuuttaminen ovat perusteltuja.

Asemanhaltijan tehtävää ja sen mielekästä vastuuttamisen tulee lähteä ei vain järjestelmän vaan paljolti käyttäjien tarpeista ja oikeusturvasta käsin. Omnibus-ehdotukseen sisältyvillä muutoksillahan tavoitellaan nimenomaan matkustajan oikeuksien valvonnan kehittämistä EU:n jäsenmaissa.

Yhä useampi matkustaja on ikääntynyt ihminen. Ikääntyneiden väestönosa tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Mitä iäkkäämpi ihminen on, sitä enemmän hän tarvitsee ja käyttää julkisia liikennevälineitä yksityisautoilun sijaan asiointiinsa ja matkustamiseen. (60+ Barometri yli 60-vuotiaiden hyvinvoinnista ja arjesta 2024. Eläkeliitto ry ja Tutkimustie Oy 2024)

Ihmisen korkea ikä voi vaikeuttaa junalla matkustamista eri tavoin liittyen fyysisiin, kognitiivisiin ja sosiaalisiin rajoitteisiin. Keskeisiä tekijöitä, jotka voivat tehdä matkustamisesta haastavaa ikääntyneille ja jotka suoraan liittyvät asemanhaltijan tehtävien esitöiden pohjana oleviin EU-sääntelyn luonnoksiin ovat:

1. Liikkumisvaikeudet

Nousu ja poistuminen junasta: Junaan nouseminen ja sieltä poistuminen voi olla hankalaa iäkkäille henkilöille, joilla on liikkumisrajoitteita tai tasapainovaikeuksia. Vaikka junissa voi olla matalalattiajärjestelmiä, joissakin junissa ja asemilla voi olla korkeita askelmia tai suuria välimatkoja laituriin.

Laitureille pääsy: Monilla asemilla voi olla portaita tai pitkiä kävelyteitä laitureille, mikä voi olla haastavaa ikääntyneille, erityisesti niille, jotka käyttävät rollaattoria tai pyörätuolia.

Matkatavaroiden käsittely: Raskaat laukut tai matkatavarat voivat olla fyysisesti liian vaativia iäkkäille matkustajille, erityisesti junaan noustessa tai poistuttaessa.

2. Heikentynyt terveys

Mahdolliset yleiset pitkäaikaissairaudet kuten tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, sydänsairaudet tai hengityselinten sairaudet voivat lisätä asemanhaltija-avun tarvetta ja erityisesti multimodaalireiteillä. Reitin aikana ikääntynyt voi tarvita lääkkeitä.

3. Kognitiiviset haasteet

Suunnistaminen ja tiedon seuraaminen: matkustaminen voi vaatia monimutkaista tiedon seuraamista, kuten aikataulujen ymmärtämistä, junien vaihtamista ja asemien löytämistä. Erityisesti muistisairauksista tai heikentyneestä kognitiokyvystä kärsiville tämä voi olla vaikeaa. Lisäksi reaaliaikaiset muutokset, kuten aikataulujen muutokset, voivat aiheuttaa jopa matkan tahattoman keskeytymisen.

Digitaalisen palvelun ensisijaisuuden tavoittelu: Nykyisin junamatkojen varaamiseen ja seuraamiseen liittyvät toimet, kuten lipun ostaminen ja aikataulujen ajantasainen tarkistaminen, onnistuu käytännössä useimmiten vain digitaalisesti. Suuri osa ikääntyneistä ei käytä sujuvasti mobiililaitteita eikä verkkopalveluja. Tämä muodostaa esteen liikkumiselle.

4. Heikentynyt näkö ja kuulo

Opasteiden ja aikataulujen lukeminen: Ikääntyneillä voi olla vaikeuksia lukea asemilla olevia aikatauluja ja kylttejä, erityisesti jos ne on sijoitettu kauas tai niiden fontti on pieni.

Kuulutusjärjestelmien kuuleminen: Ikäkuulo ja kuulovaikeudet voivat tehdä vaikeaksi kuulla asemien ja junien kuulutuksia, jotka tiedottavat esimerkiksi junan vaihtumisesta tai viivästyksistä. Tämä voi johtaa epävarmuuteen ja katkoksiin matkustamisen aikana.

5. Sosiaalinen eristäytyminen ja avun puute

Yksin matkustaminen voi aiheuttaa haasteita, jos apua tarvitaan esimerkiksi matkatavaroiden kantamisessa tai oikean junan löytämisessä. Ikääntyneet voivat epäröidä pyytää apua, vaikka he sitä tarvitsisivatkin. Avun on oltava tarjolla riittävän helposti.

Avun tarve: Iäkkäät henkilöt saattavat tarvita henkilökohtaista apua, kuten pyörätuolipalveluita tai saattajan junalle.

6. Pitkät odotusajat ja viivästykset

Odotusaikojen rasittavuus: Pitkät odotukset asemilla tai junan viivästykset voivat olla iäkkäille matkustajille erityisen, jos asemat eivät ole varustukseltaan riittäviä (esim. ei penkkejä eikä lainkaan sisätiloja; ympärivuotinen keliolosuhteiden vaihtelu Suomessa)

WC-tilojen tarve: Iäkkäät matkustajat voivat tarvita useammin WC-käyntejä, ja junan tai asemien WC-tilojen puutteellisuus tai vaikea saavutettavuus voivat olla ongelmia.

7. Turvallisuus ja tasapaino

Tasapainon heikkeneminen: Junassa liikkuminen, erityisesti silloin, kun juna on liikkeellä, voi olla hankalaa iäkkäille henkilöille. Tasapaino-ongelmat voivat lisätä kaatumisriskiä.

Asemien ja junien turvallisuus: Ruuhkaisissa junissa tai asemilla voi syntyä turvallisuusriskejä, jos ikääntyneet eivät kykene liikkumaan sujuvasti väkijoukon keskellä tai välttelemään mahdollisia vaaratilanteita.

Matkustajien tuleva ikärakenne huomioiden asemanhaltijan tehtävien sisältöä tulee tarkastella ja todennäköisesti laajentaa nykyisestäään, jotta liikkumisen tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu Suomessa tulevaisuudessa iältään ja toimintakyvyltään erilaisten matkustajien kohdalla.

Asemanhaltijaa ei ole kansallisessa lainsäädännössä täsmennetty Suomen olosuhteisiin nähden eikä asemanhaltijan tehtäviä ole muuallakaan tavoin osoitettu toimijoille lainsäädännössä.

Asema-alueet ovat lähtökohtaisesti liikennepaikkoja rautateitä matkustukseen käyttäville asiakkaille. Niiden omistus ja hallinta on Suomessa hajallaan. Asema-alueilla voi omistajasta riippuen olla tarjolla erilaista yritys-, palvelu- ja virkistystoimintaa.

Liikennepaikkaa kuitenkin lähtökohtana pitäen katsomme, että asemanhaltijajärjestelmä tulee Suomessa organisoida yhden vastuutahon alle. Asemanhaltijan tehtävien suunnittelun rinnalla tarvitaan ikääntyneiden tarvetta (ks. ylläolevat 7 kohtaa) nykyistä paremmin vastaavia toimintoja, palveluja ja rakenteita.

Asemanhaltijan tehtävän keskittämisen valinnassa keskeistä on, mikä taho pystyy hoitamaan asemanhaltijan tehtävät tehokkaimmin ja varmistamaan rautatieliikenteen turvallisuuden ja sujuvuuden sekä erilaisten matkustajien yhdenvertaisen palvelun toimivalla tavalla.

a) Säännöt oikeudesta kuljetukseen

-

b) Avunanto rautatieasemilla ja junissa sekä avunannon edellytykset

-

c) Tiedot lähimmistä asemista, joilta on saatavissa avustamispalvelua

-

d) Liikkumisvälineiden, apuvälineiden ja avustavien koirien korvaaminen

-

e) Henkilöstön koulutus

-

f) Matkustajien henkilökohtainen turvallisuus

-

g) Valitusten käsittelymenettelyt

-

h) Palvelujen laatuvaatimukset

-

i) Matkustajien oikeuksista tiedottaminen

-

j) Sopimus junaan pääsyä helpottavien laitteiden tarjoamisesta ja hallinnasta sekä avun ja vaihtoehtoisten kuljetusten tarjoamisesta

-

k) Avun tarjoaminen laitteiden huollon aikana

-

l) Kirjalliset toimintaohjeet ja käytösäännöt

-

m) Kuulemismenettely asemien rakentamisessa

-

n) Liikuntarajoitteisten henkilöiden kuljetusta ja avustamista koskevien tietojen käsittely

-

o) Asemalla tapahtuva tiedottaminen

-

p) Rautatieasemien esteettömyyttä koskevat tiedot ja tiedon päivittäminen

-

q) Asemanhaltijan mahdolliset uudet tehtävät:

- **Matkustajien oikeuksia koskevat velvoitteet, joita on ehdotettu laajennettaviksi multimodaalisiin matkustajaliikennekeskuksiin (yllä kohdat a, b, e, h ja i, kommentit voi esittää myös nykyisten velvoitteiden kommentoinnin yhteydessä)**
- **Kokonaan uudet asemanhaltijalle mahdollisesti osoitettavat velvoitteet (matkustajien kanssa käytettävät viestintävälineet, keskitetyt yhteyspisteet multimodaaleissa matkustajaliikennekeskuksissa, asemien minimivaihtoajan määrittely)**

-

3. Arviomuistiolounnoksen yhteenvedossa on esitetty neljä karkeaa etenemisvaihtoehtoa. Mikä muistiossa tarkemmin kuvatuista alustavista etenemisvaihtoehdoista olisi mielestänne toimivin?

1. Asema-alueiden omistusta tai asemien sopimus pohjaista hallinnointia keskitetään ja nämä toimijat määritetään lainsäädännössä asemanhaltijoiksi koko Suomessa tai tietyillä asemissa.
2. Asema-alueiden omistajat määritetään asemanhaltijoiksi lainsäädännössä.
3. Asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä, mutta asemanhaltijan lakisääteiset tehtävät osoitetaan tarvittaessa lainsäädännössä tehtäväperusteisesti tietyille toimijoille.
4. Asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä eikä asemanhaltijan tehtäviä erikseen osoiteta toimijoille, vaan asemanhaltijan EU-asetuksen mukaisten tehtävien hoitamiseen puututaan tarvittaessa tapauskohtaisesti valvonnan keinoin.

-

4. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 1? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

-

5. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 2? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

-

6. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 3? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

-

7. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 4? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

-

8. Puuttuuko arviomuistiolounnoksesta näkemyksenne mukaan jokin etenemisvaihtoehto? Miten arvioitte sen vaikutuksia verrattuna arviomuistiossa esitettyihin etenemisvaihtoehtoihin?

-

9. Haluatteko täydentää tai korjata arviomuistiolounnoksessa asemanhaltijan lakisääteisten tehtävien valvonnan nykytilasta tai muutostarpeista esitettyä?

-

10. Onko teillä muita kommentteja, jotka toivotte huomioitavan muistiossa kuvattujen asemanhaltijan lakisääteisten tehtävien järjestämisessä?

-

Vuorisalo Irene
Eläkeliitto ry - Irene Vuorisalo, vanhusasiamies

